

VIRÁGJUDITGALÉRIA

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF

PIACSEK BÁCSI A NIKLAY LÁNYOKKAL

ÍRTA: VIRÁG JUDIT:

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

PIACSEK BÁCSI A NIKLAY LÁNYOKKAL, 1908 NYARA |
UNCLE PIACSEK WITH THE NIKLAY GIRLS, SUMMER OF 1908

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

PIACSEK BÁCSI A NIKLAY LÁNYOKKAL, 1908 NYARA | UNCLE PIACSEK WITH THE NIKLAY GIRLS, SUMMER OF 1908

Olaj, papírlemez / Oil on paperboard, 60x93 cm
 Jelezve jobbra fent / Signed above right: Rónai

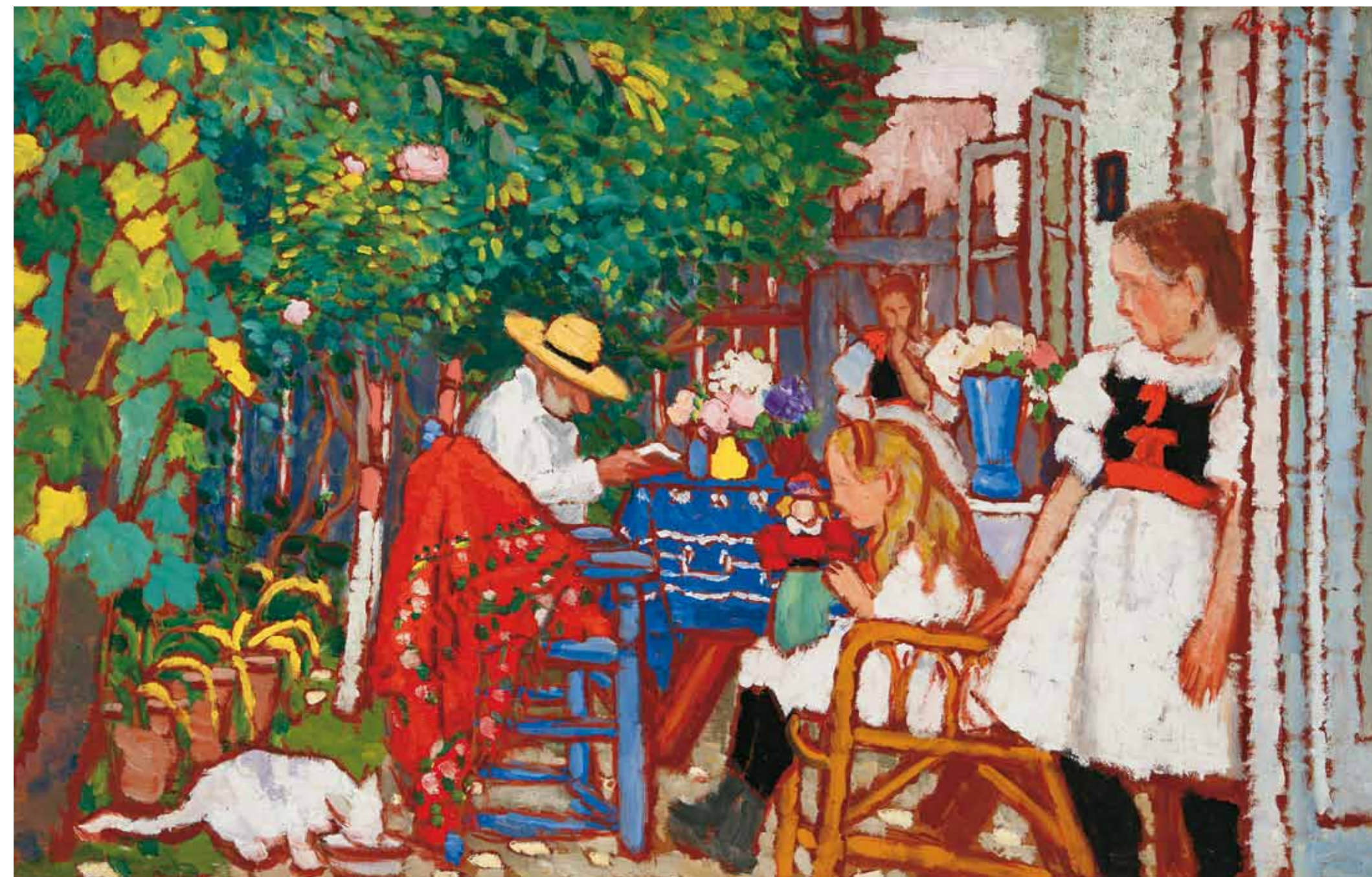
Kezdő ár / Starting price: 100 000 000 Ft / 277 778 EUR
 Becsérték: 200 000 000 – 260 000 000 Ft
 Estimated value: 555 556 – 722 222 EUR

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
 | Vágó József építész gyűjteménye

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:
 | M.I.É.N.K II. kiállítása, Nemzeti Szalon, Budapest, 1909. február-március, katalógus: 132.

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:
 | A magyar festészet rejtőzködő csodái II.
 Mű-Terem Galéria, Budapest, 2004. október 16. – november 13. 209. oldal

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:
 | A M.I.É.N.K kiállítása. Vasárnapi Újság, 1909. február 29. 175. oldal

BEVEZETŐ

A KÉP HÁTOLDALA...

Rippl-Rónai a *Piacsek bácsi a Niklay lányokkal* című képét egy különleges papírlемеzre festette, az 1905 karácsonyán megrendezett Kaposvári Gyűjteményes Kiállítását hirdető plakátnak a hátoldalára.¹

A plakáton szereplő 1906-os évszám természetesen nem lehet képünk keletkezésének az időpontja, hiszen az akkor festett olajképeken még nyoma sincs a néhány évvel később megjelenő új „kukoricás” stílusnak, a pöttyökben felrakott tüzes színeknek.

Teljes bizonyossággal állapíthatjuk meg a kép keletkezésének időpontját és helyszínét: a festmény 1908 nyarán készült, Rippl-Rónai kaposvári házában a kertjében, mely a Fő utca 58. szám alatt volt található. A mű sem előbb, sem később nem születhetett meg. Előbb azért nem, mert a festmény nem szerepelt sem a Nemzeti Szalon² 1907-es márciusi, sem pedig

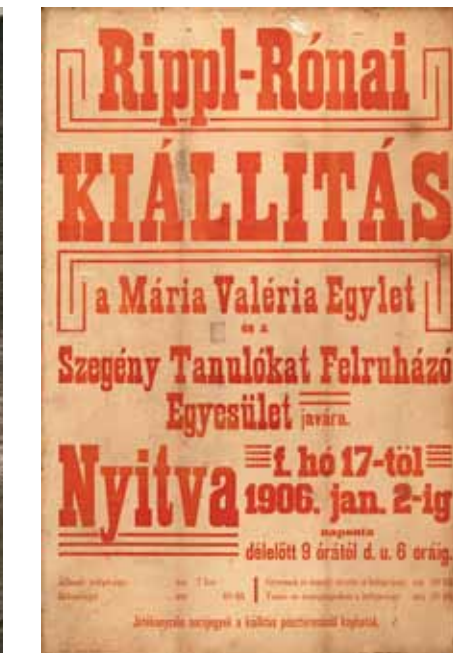
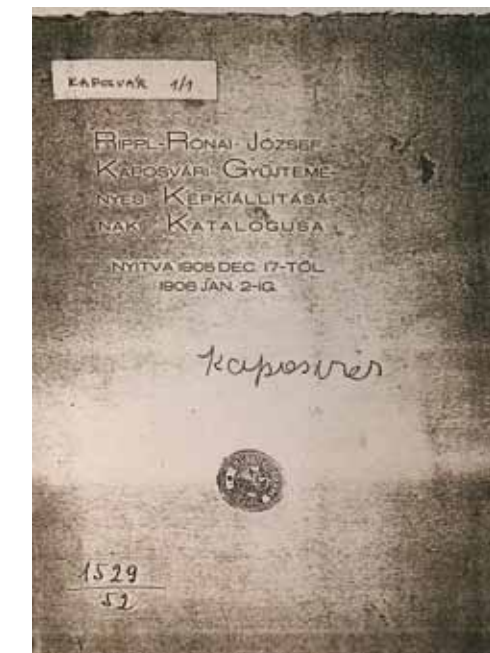
a M.I.É.N.K.³ 1908-as kiállításán, pedig a két tárlaton összesen, 42 frissen készült olajképet állított ki a festő.

Később azért nem, mert a kép egyik főszereplője, Piacsek Ferenc 1908 őszén már nem élt.

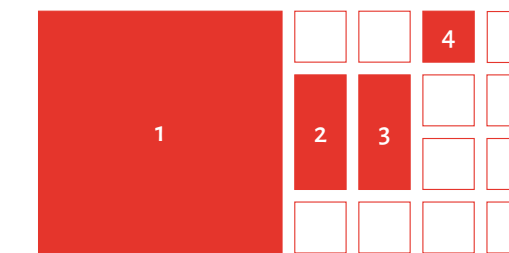
A festmény először a M.I.É.N.K II. 1909-es kiállításán volt látható, ezt követően pedig csak 2005-ben, a Virág Judit Galéria kiállításán.⁴

Vajon hol lappanghatott a festmény majdnem száz éven keresztül?

A festmény hátoldalán, magán a papírlемеzre nyomott plakáton, a hatalmas vörös betűk között alig észrevehetően egy pecsét bújik meg: Vágó József építésze, aki közismerten Rippl-Rónai tágabb baráti köréhez tartozott, és akinek több Rippl-Rónai kép díszítette a Gutenberg-házban lévő otthonát. Többek között ez a kép is, amely az építész maga tervezte bútorokkal berendezett szobájának a falán volt látható.

1 Rippl-Rónai József Kaposvári Gyűjteményes Kéпкиállításának Katalógusa, 1905. december 17. - 1906. január 2.
 2 Nemzeti Szalon I. csoportos kiállítása, 1907. március
 3 Nemzeti Szalon, M.I.É.N.K I. kiállítása, 1908. január-február
 4 A magyar festészet rejtőzködő csodái I. Válogatás magyar magángyűjteményekből. Mű-Terem Galéria, 2004. október, 209. oldal

1. Vágó József otthona a Gutenberg-házban
2. Rippl-Rónai József Kaposvári Gyűjteményes Kéпкиállításának Katalógusa
3. Rippl-Rónai József kaposvári kiállításának plakátja
4. Vágó József pecsétje

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF ÉS A VÁGÓ FIVÉREK

Rippl-Rónai József *Piacsek bácsi a Niklay lányokkal* című művének provenienciája a művész és a századforduló szecessziós építészetének egyik legkiemelkedőbb alakja, Vágó József közötti szakmai-baráti kapcsolat izgalmas aspektusára világít rá. Vágó a festmény hátoldalán elhelyezett pecsétje bizonyítja, hogy a kép egykor az építész tulajdonában volt, és ezt támasztja alá a Vágó-hagyatékból előkerült, az építész lakásának enteriőrijét megörökítő fotó is, melyen azonosítható Rippl-Rónai festménye.

Vágó József Lechner Ödön nemzeti építésze által kialakított elveinek és a századforduló egyik vezető bécsi építészé, Otto Wagner munkásságának kettős vonzásában hozta létre életművét.¹ Vágó 1902-ben alapított irodát fivérével, a szintén építész Vágó Lászlóval. Együttműködésük kezdetén több bérház épült a terveik szerint, majd 1906-ban sikerrel szerepeltek a Gutenberg-házra kiírt pályázaton. A munkáikat később is meghatározó, a funkciót szem előtt tartó építészeti koncepció, a plasztikus tömegformálás, a népies eredetű, geometrizáló ornamentika és a képzőművészeti díszítés együtteséről már ekkor elismerően nyilatkozott a kritika.²

A Vágó testvérek az épületben rendezték be közös műtermüket, és mindketten be is költöztek

a Gutenberg-házba; az előbb említett enteriőr-fotó Vágó József 5. emeleti lakásában készült. Vágóék jegyezték a heves vitákat kiváltó *Nemzeti Szalon* (1906) épületének terveit is, melynek során a Hauszmann Alajos nevéhez köthető neoreneszánsz Erzsébet téri kioszkot radikális módon alakították át modern kiállítási épületté.³ Közös munkájukként valósult meg a *Városligeti Színház* (1908) átépítése és az Árkád-bazár hangsúlyosabb geometrikus stílizáltságot mutató épülete (1909).⁴ Továbbá ugyancsak Vágó László tervei szerint alakították át Budapest egy másik fontos, modern felfogású kiállítóhelyét, a Művészház Rózsa utcai palotáját (1911).⁵

Az összművészeti szellemiség (*Gesamtkunstwerk*), a művészeti ágakat egyesítő, egységes stílus keresése Vágó József egész munkásságát meghatározta. Testvérével közös munkáik esetében is gyakran együttműködtek neves képző- és iparművészekkel: például a Gutenberg-ház homlokzati falképeit Kernstok Károly, a Nemzeti Szalon díszítését a gödöllői művésztelép művészei készítették, de Róth Miksa és a pécsi Zsolnay-gyár szintén állandó partnerük volt.⁶ A „tökéletes műalkotás” eszméje azonban egyik esetben sem valósult meg olyan tisztán és bármiféle kompromisszumtól mentesen, mint Vágó József egyik első önálló alkotása, a

Schiffer Miksa mérnök-vállalkozó számára tervezett késő szecessziós villa építései (1910-12). Kernstok Károly, Csók István, Iványi-Grünwald Béla és Fémes Beck Vilmos művei mellett ide készült Rippl-Rónai egyik dekoratív főműve, a *Schiffer Miksáné leányaival*.⁷ Vágó tudatosan ragadott meg minden lehetőséget, hogy a haladó szellemiségű, hozzá hasonlóan a művészeti ágak egységét valló alkotóknak teret adjon: a Schiffer-villa halljának szokatlan elhelyezése a Schiffer-villa halljának szokatlan elhelyezése volt például szükséges ahhoz, hogy Kernstok monumentális üvegablak-terve megvalósulhasson.⁸ Vágó gyakran vállalt közvetítő szerepet a művészek és megrendelők között és nyilvánosan is kiállt a modern művészet mellett,⁹ épületeiről közölt publikációiban pedig soha nem mulasztotta el megemlíteni alkotótársai nevét.¹⁰

1 Vágó József. Wagner és Lechner. *A Ház*. 4. évf. (1911) 365-366. Anne Lambrichs: *Vágó József*. Budapest, 2010. 24-26.
2 Gábor Eszter: A Gutenberg-ház és Vágó József. In: *Diotima. Heller Ágnes 70. születésnapjára*. Szerk.: Kardos András et al. Budapest, 1999. 147-156.
3 Tímár Árpád: Néhány adat az Erzsébet téri Nemzeti Szalon építésének történetéhez. *Ars Hungarica*. 35. évfolyam, (2007) 2. sz., 391-410.
4 Csáki Tamás: *Játékszer – áruház – építészet*. A budapesti Árkád-

bazár, a Vágó-fivérek műve 1909-ből. *Művészettörténeti Értesítő*, 66. évfolyam, (2017) 2. sz. 217-241.
5 Zwickl András: „A modern művészet háza”. In: *A Művészház 1909-1914*. Szerk.: Cömöry Judit, Veszprémi Nóra. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2009. 135.
6 Lambrichs 2010. 41-43.
7 Rippl-Rónai József: *Schiffer Miksáné leányaival*, 1911, Magyar Nemzeti Galéria
8 Gábor Eszter, Nagy Ildikó, Sármany Ilona: A budapesti Schiffer-

nak azon az 1917-es, Ernst Múzeum-beli kiállításán kínálták megvételre, ahol az építész a *Grünwald-villa* számára (1914-16) tervezett bútorraiból is látható volt egy válogatás.¹³ Az 1917-es kiállítás katalógusában Vágó László szintén eladó portréján és Vágó Lászlóné képmásán kívül még két „*Arckép*” is szerepel, melyek Vágó László tulajdonában voltak.¹⁴ Egy 1910-ben rendezett, magyar művészetet bemutató berlini kiállítás katalógusa Rippl-Rónai *Az öregúr az unokahúgával* című képének tulajdonosaként pedig Józsefet tünteti fel.¹⁵

SODICS DOMINIKA

5	6								
7				9	10	11			
	8								

villa. Egy késő-szecessziós villa rekonstrukciója. In: Gábor Eszter: *Az Andrássy út körül*. Budapest, 2010. 353-376.
9 Gábor 1999. 154.
10 Csáki 2017. 231.
11 Plesznivy Edit: Vágó László képmása, 1916; Vágó Lászlóné fekete ruhában, 1916. In: *Rippl-Rónai József gyűjteményes kiállítása*. Szerk.: Bernáth Mária, Nagy Ildikó. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 1998. 370-371.
12 Rippl-Rónai József: *Vágó Lászlóné fiatal korában*, 1908 körül.

magántulajdon; *Vágó bácsi (Vágó Mihály)*, 1910 körül, magántulajdon; *Vágó József arcképe*, 1915, Magyar Nemzeti Galéria; *Vágó László képmása*, 1916, Magyar Nemzeti Galéria; *Vágó Lászlóné fekete ruhában*, 1916, Magyar Nemzeti Galéria
13 *Rippl-Rónai József újabb rajzai és festményei*. Ernst Múzeum, Budapest, 1917. katalógus: 204.
14 U. o. katalógus: 95., 200., 41., 42.
15 *Ausstellung Ungarischer Maler*. Berlin, Ausstellungshaus am Kurfürstendamm, 1910. február 5.-március 3. katalógus: 155.

A HELYSZÍN ÉS AZ OTTHON KÉPEK

EGY PÁRIZSI BOHÉM EGY „FEHÉR VISKÓBAN”⁵

„Ami a várost illeti, olyan kellemetlen módon félváros. Nem tudja eldönteni, hogy kisváros maradjon-e vagy nagyváros legyen. Egyelőre egy jelzőre szolgált rá Kaposvár: a legporosabb város. Jó, jó: van por más helyütt is. De ilyen sehol.”⁶

Rippl-Rónai tizenhat Párizsban töltött, sikerekkel és kudarcokkal teli év után, 1902-ben telepedett le az Ady Endre által legporosabb városnak nevezett somogyi településen, Kaposváron. Hazaköltözésének fő okát honvágyában és szeretett családjának a hiányában kell keresnünk, ahogy ez kiviláglik kedvenc testvérének, Ödönnek írt leveléből is: „Az én ideálom, amint Te tudod is, nem más, mint egy intimus otthon valahol a hegyekben, és nyugodt lefolyása hátralévő gondolataimnak, az utolsó pillanatig hűen, művészi elveimnek fönntartásával. Közelemben néhány

olyan ember, mint Te, aki érdeklődni tud és szeret.”⁷ A 43 éves festő megvásárolta élete első házat a Fő utcán, melyben hat éven keresztül élt Lazarine-nal. A „fehér viskóban” megalkotta a magyar festészet legszebb enteriőrképeit.

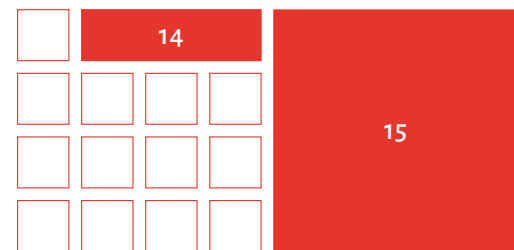
Rippl-Rónai az ún. otthon képek témáját különböző ünnepekből, rokonlátogatásokból és családi eseményekből merítette. A képek a rokonságon és barátokon kívül élénk tárják, Bernáth Mária szavaival élve, a városka teljes szociográfiai tablóját. A csendes és nyugalmat árasztó képeken csak látszólagos az eseménytelenség: a jelenetek dúskálnak a részletekben, a képek felülete és faktúrája izgalmas és összetett, színvilága pedig egyre élénkebbé, és hangsúlyosabbá válik. Rippl-Rónai elkerülte a zsáner festészet összes buktatóját: Rippl-Rónai hiteles

ember, akinek hiteles élményeiből táplálkozik művészete. Friss és természetes. Nincs még olyan kivételes alakja festészetünknek, aki oly sokszor és ily bensőségesen festette meg saját környezetét, bevonva a nézőt életének mindennapjaiba. Ebben a termékeny korszakban alkotott műveit szemlélve kivételes érzésnek lehetünk részesei: beléphetünk a festő otthonába, járkalhatunk a bútorai és személyes tárgyai között, valamint rácsodálkozhatunk a lakásának falait díszítő ismerős festményekre, továbbá megismerkedhetünk a ház lakóival is: Rippl-Rónai családjával és tágabb rokonságával. A szobákról, a berendezésről és a használati tárgyairól tehát bőséges információkkal rendelkezünk egyrészt a festmények, másrészt néhány hiteles leírás alapján is.

12. Esküvői csoportkép Rippl-Rónai Ödönnel a Fő utcai kertben
13. Rippl-Rónai Fő utcai házában kertjében

⁵ „Én kis feleségemmel letelepedtem Kaposban, kis fehér viskómban, ahol minden a sok virág, sok más kedves dolog, (...) A festésért, mint mindig rajongok - tétlenül ritkán vagyok.”
Lázár Béla: Látogatás a műteremben Rippl-Rónai Józsefnél. Modern Művészet, 1906. 200. oldal
⁶ Ady Endre: Thalia pongyolában, Nagyváradi Napló, 1902. július 6.
⁷ Rippl-Rónai József levele Ödönhöz, Neuilly, 1900. július

14. Kaposvár főutcája, 1900-as évek
15. A Fő utca helyszínrajza és a ház alaprajza, Martyn Ferenc vázlata (Horváth János szíves közlése)

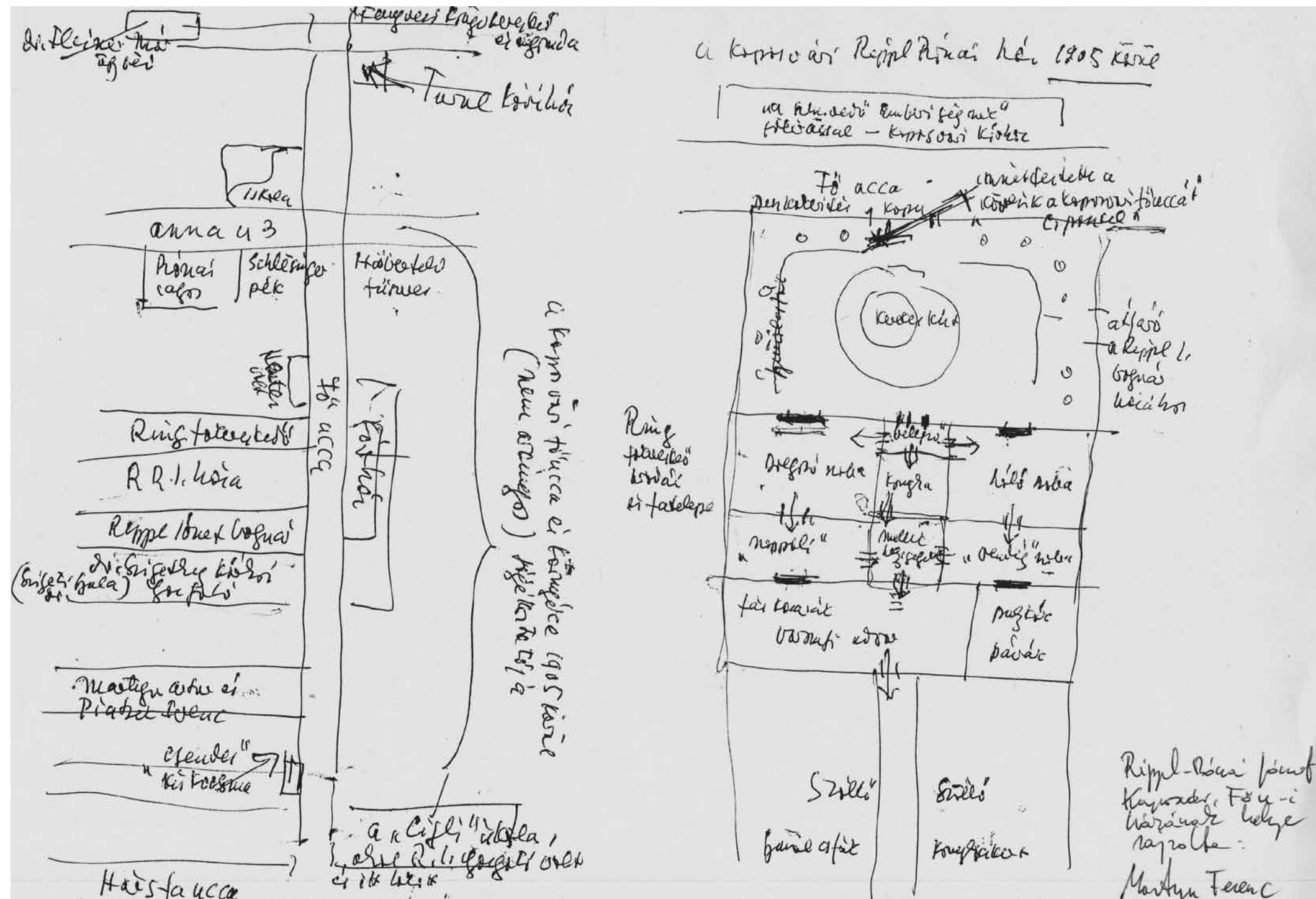

8 Dr. Lázár Béla: Látogatás a műteremben Rippl-Rónai Józsefnél, Modern Művészet, 1906. január, I. évfolyam 4. szám, 200. oldal
9 Hárs Éva: Martyn Ferenc 1975. in. Pandúr József: A másik Rippl-Rónai, Pécs, 1997. 63. oldal
10 A rajzok másolata a Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Művészettörténeti Adattárában van. Horváth János szíves közlése.

Lázár Béla művészeti író így emlékezett vissza Rippl-Rónainál 1906 telén tett látogatására: „Éjfél felé járt az idő, hogy megérkeztünk Kaposvárra. Nagy orosz bundában vár rám a művész s baktatunk be a városba, száraz, világos, téli éjszakán. [...] A ház elé érve zöldre festett kerítés fogad. Át-megyünk a kerten, s a fehér ház ajtajából lámpafény sugárzik felénk. Jó somogyi nagypadkás konyha-kályhán áll a lámpás, gyéren világítva meg a kályhát, melynek falán konyha-eszközök között egy-egy rajz, metszet kaczerkodik. Az alacsony szobákban minden ragyog. Az egyikben a tisztára meszelt fal, a nagy széles asztal, erős dívány, a másikkban széles francia ágy, a kokett toilette-asztal, vendégvárásra előkészítve minden.”⁸

Martyn Ferenc festőnek, aki a képen látható Piacsek bácsi egyik unokája volt, így élt emlékeiben a ház: „a festő szépen gondozott háza a kaposvári Fő utcán, szemben a kórház épületével állott. A széles, hosszú telek kertjével és szőlőjével lenyúlott egészen a Rózsa utcáig. Lehetett vagy nyolcszáz négyszögöl. Középen volt a kút, előtte virágos grupp, hatalmas fűzfák, pázsit. Az utcától deszkakerítés zárta el, középen a házzal szemben kapu volt, amelynek felső lécezett részén be lehetett látni a kertbe. A házba előszoba-féle helyiség vezetett, amelyből jobbra-balra két-két szoba nyílt, s valahol középen volt a konyha. A szobák – az én emlékeim szerint gyönyörűek voltak, francia bútorokkal berendezve, a jobboldali szárnyon két nappali szoba, az egyik a festő műterme volt, ennek ablaka a kertre nyílt, előtte kis asztalka állt [...] a műterem hátsó ajtaja a baromfiudvarra vezetett,

ahol – hálóval fedett külön részen – pulykák és pávák sétálgattak.”⁹ Horváth János művészettörténész elmondása alapján tudjuk, hogy szerencsénkre Martyn Ferenc a szemléletes leírason kívül fel is vázolta a ház alap- és helyszínrajzát.¹⁰ A város végéig húzódó falusias utcáson többen is laktak a Rippl-Rónai rokonságból. A festő egyik szomszédja Rippl-Rónai János volt, a „Kossuth imádó Rippl bácsi”, aki a fiával, Antallal lakott együtt, pár házzal odébb pedig Piacsek Ferenc élt, akinek három lánya közül (Margit, Gizella, Emília) az egyiket Rippl-Rónai Lajos, a másikat Martyn Arthur vette feleségül. Ide született Martyn Ferenc. Rippl-Rónai házá-tól nem messze, a szomszédos Anna utcában volt található a szülők és Rónai Lajos háza.

Piatsek Ferenc

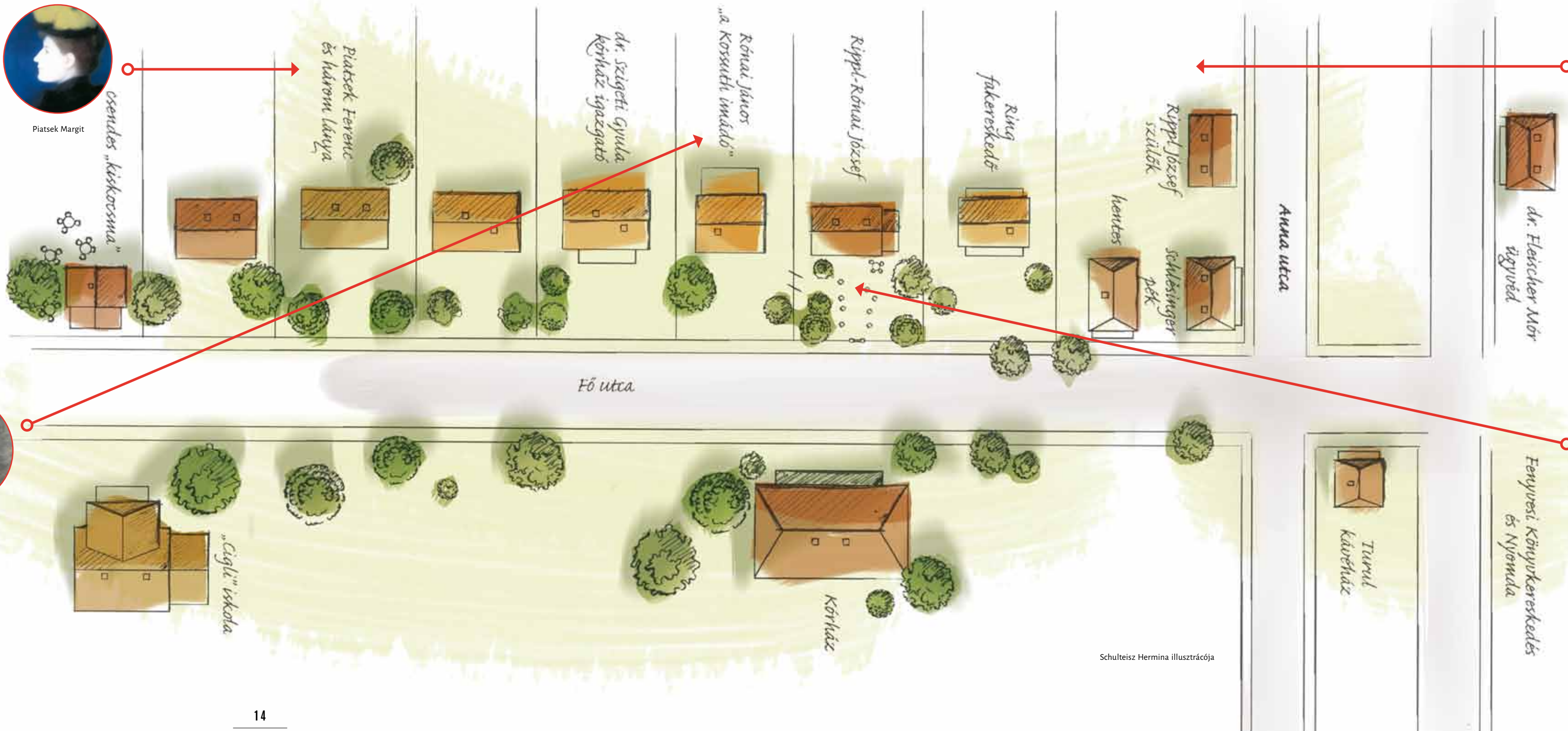

Piatsek Gizella

Piatsek Margit

csendes "kiskocsmu"

Rippl József

Ripplné Knezevich Anna

Rónai János, a Kossuth imádó

Rónai Jánosné

Rippl-Rónai József

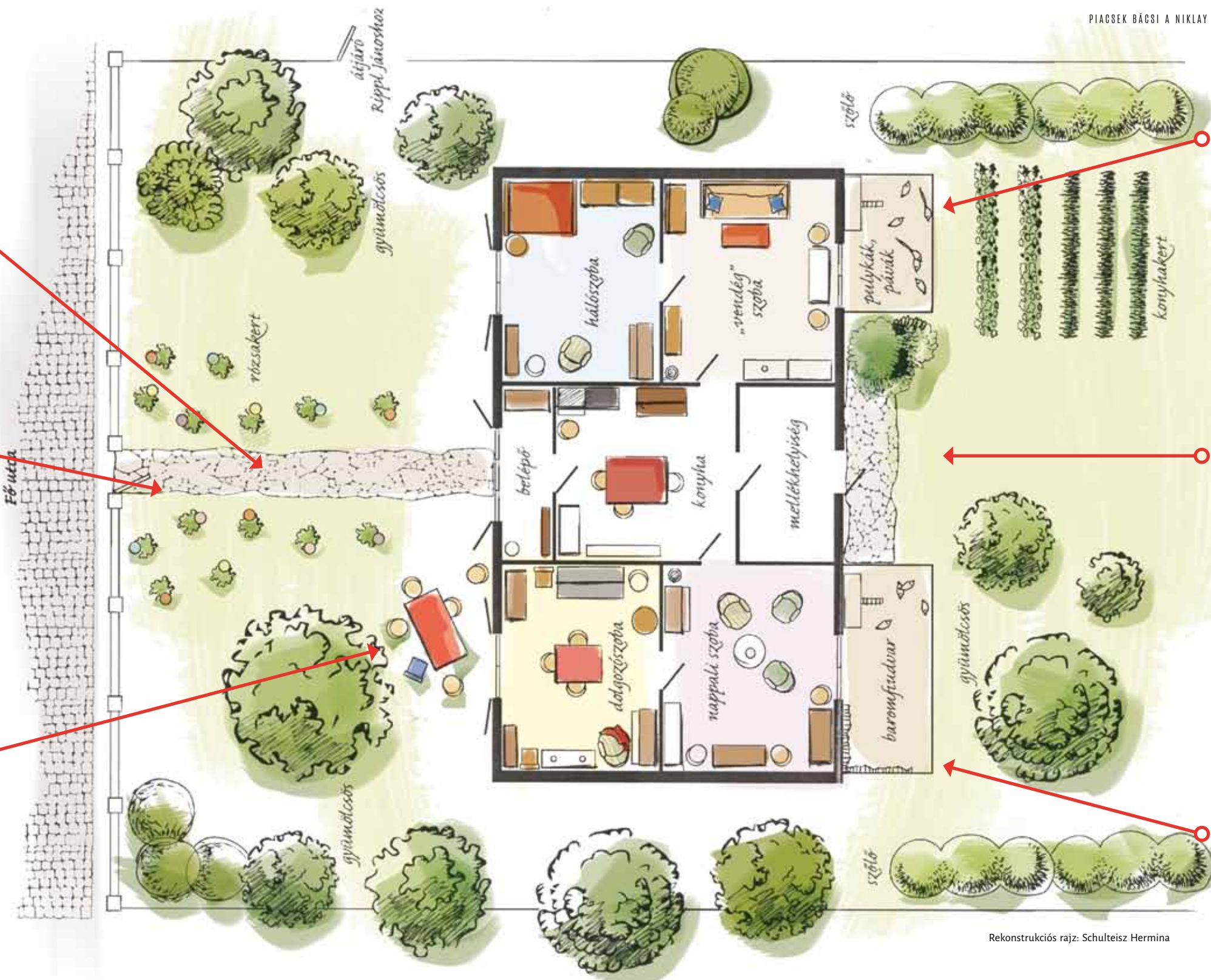
Lazarine Baudrion

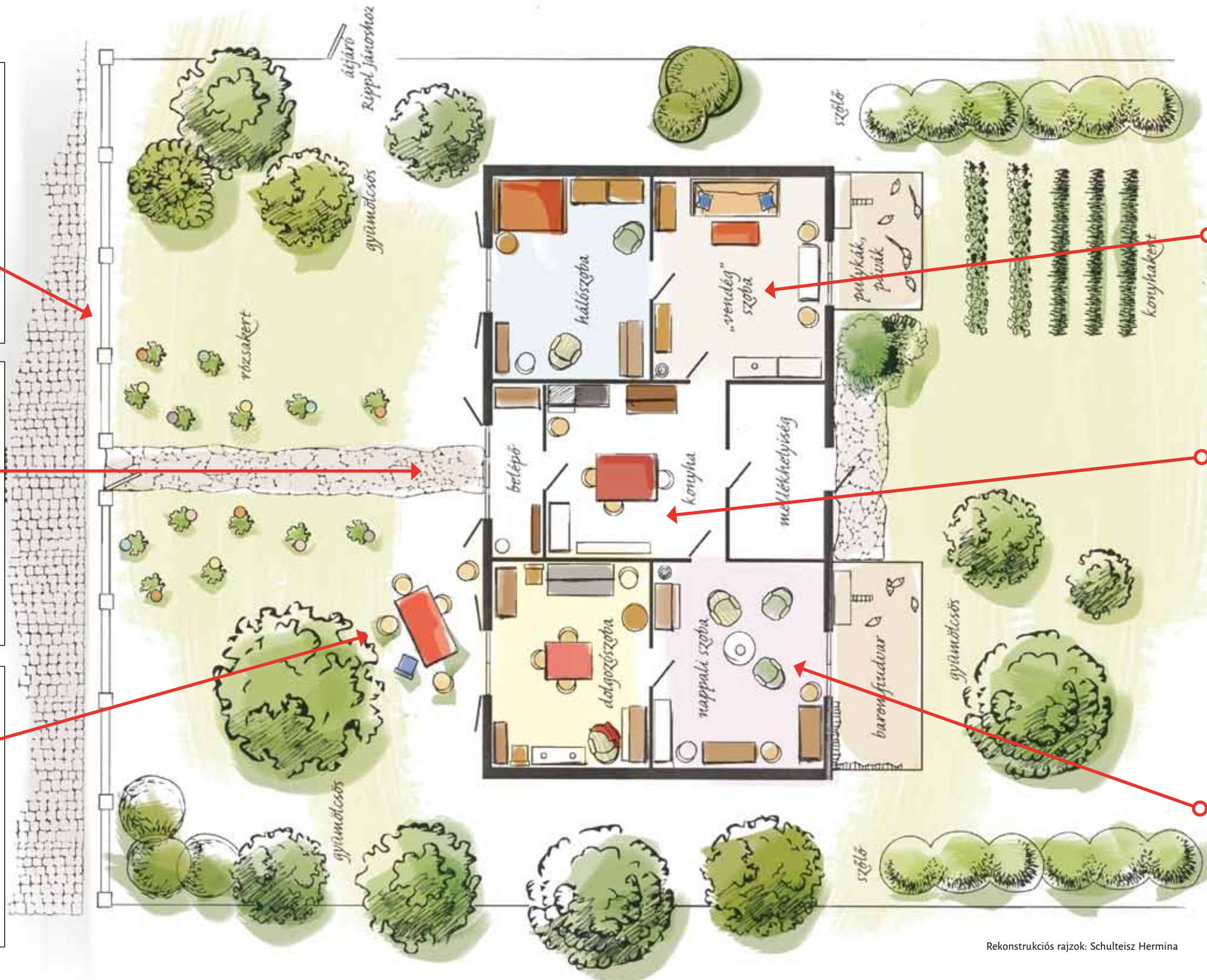
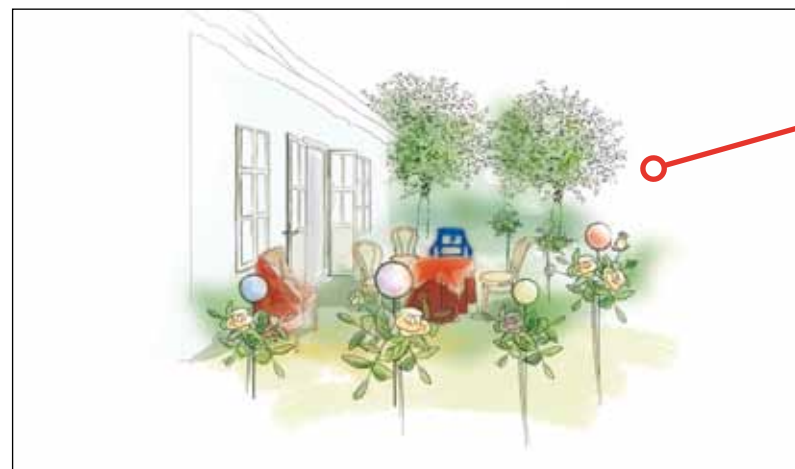
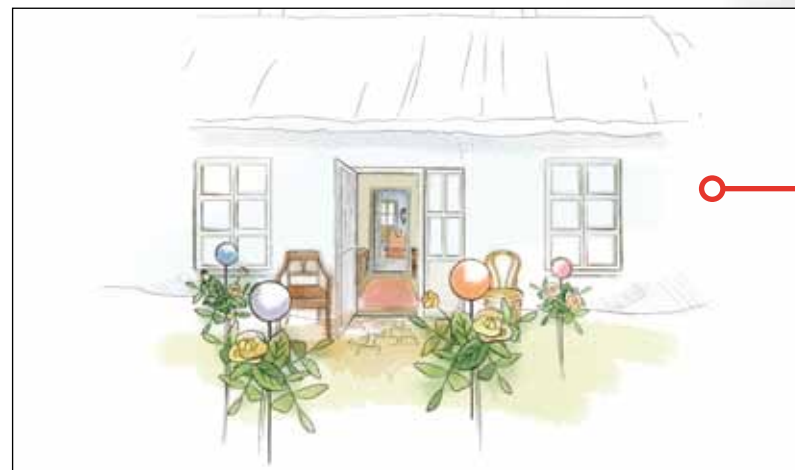

17	18	19	
20			

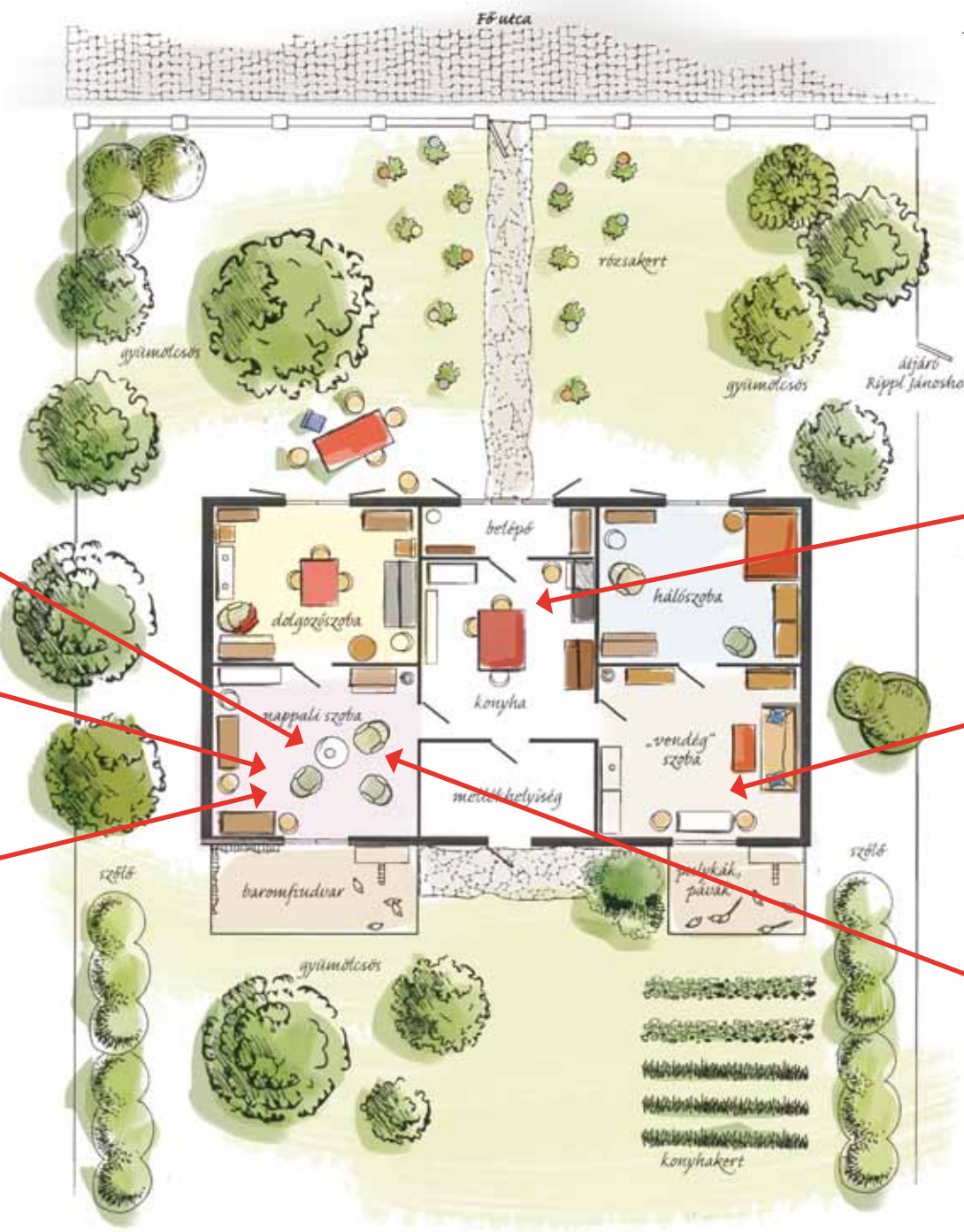
- 21 Rippl-Rónai József: Kövezik a kaposi Fő utcát I., 1904 magántulajdon
- 22 Rippl-Rónai József: Kaposvári kertem télen, magántulajdon
- 22 Rippl-Rónai József: Az én házam (Kaposvári otthonom, Családi ház, Ödön öcsém háza, Nyári otthonom), 1902 magántulajdon
- 20 Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi a Niklay lányokkal, 1908 nyara magántulajdon
- 21 Rippl-Rónai József: Pávák magántulajdon
- 22 Rippl-Rónai József: Falusi udvar télen, 1906 magántulajdon
- 23 Rippl-Rónai József: Baromfiudvar, 1910 körül magántulajdon

Rekonstrukciós rajz: Schulteisz Hermina

Rekonstrukciós rajzok: Schulteis Hermina

24	25	27	28				
26		29					

- 24. Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi a fekete kredenc előtt, 1907 magántulajdon
- 25. Rippl-Rónai József: Öreg férfi, fiatal feleség magántulajdon
- 26. Rippl-Rónai József: Kisvárosi szoba, 1906 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
- 27. Rippl-Rónai József: A szakácsnő gyereke mindig sír magántulajdon
- 28. Rippl-Rónai József: Amikor az ember a visszaemlékezéseiből él, 1904 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
- 29. Rippl-Rónai József: Öregúr és mandolinzó asszony, 1905 magántulajdon

AZ OTTHON KÉPEK SZEREPLŐI, AVAGY A MEGFESTETT CSALÁDFA

A SZÜLŐK:

- Rippl József tanító, a „Czigli” iskola igazgatója. A Fő utca végén álló iskola szolgálati lakásában lakott a család. A négy Rónai gyerek itt végezte az elemi iskoláit.
- Ripplné Knezevich Anna Paulina.
A szülők az apa nyugdíjazása után az Anna utca 3-ba költöztek, ahol Rippl-Rónai megfestette többek között az *Édes jó anyám betegen*, valamint az *Apám betegágyban* című képeket.

A GYEREKEK:

- József, az eredeti szakmáját tekintve gyógyszerész.
 - Lajos, a Piacsek családba házasodott számvevősegi tanácsos.
 - Sándor, az operaházi kórustag.
 - Ödön, a vasutas, felesége Herbszt Teréz, valamint fogadott lányuk és egyben házvezetőnőjük, Szabó Katica. Ödön műgyűjtő volt, és maga is festett. Rippl-Rónai művészetének legnagyobb híve és feltétlen támogatója.
- A század eleji Kaposvár ismert és jellegzetes figurájának számított a két Rónai fivér. Választékos megjelenésükkel kitűntek a környezetükből.
- „Bensőséges meleg szeretet fűzte őket egymáshoz. [...] Ha leült, Ödön úgyszólván leste szájáról a szót. József elég szűkszavú volt, bár zamatos beszédű, s a maga módján okos. De ravaszdi is. [...] Öltözködésében is megvolt ez a keresettség és grandezza. Nemcsak nagyszélű kalapjára gondolok, de ruhái szabására is. Otthon néha piros Wagner sapkát hordott és színes sálakba burkolta nyakát.”¹¹
- „Nagy koponyája, jól kipárnázott húsos arca, komoly és nagy szemei, tagbaszakadt, sűrű termete, beszédének és mozgásának széles nyugalma együttvéve egy nem közönséges egyéniség jelenlétét sejtették. Ő azonban nem érte be ezzel, hanem megtette a magáét is, hogy eredeti legyen öltözködésében, hajviseletében [...]. Amikor Párizsból hazakerült, talpig szürkében szeretett mutatkozni [...], az egész megjelenése választékos és kiszámított volt.”¹²

30. Rippl-Rónai József: Apám betegágyban (Piacsek bácsi és Papa Húsvét vasárnap), 1908 magántulajdon
31. Rippl-Rónai József: Édes jó anyám betegen, 1905 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
32. Rippl-Rónai József: Atyám kezére dől Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
33. Rippl-Rónai József: Édesanyám Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
34. Rippl-Rónai József: Sándor mellényben Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
35. Rippl-Rónai József: Lajos és Ödön Fővárosi Képtár, Kiscelli Múzeum, Budapest
36. Rippl-Rónai József: Család, 1904 (Rippl József, Knezevich Anna, Rippl Lajos, Piacsek Margit, Rippl-Rónai Ödön, Lazarine Baudrion) lappang

		30	31					36	
			32	33	34	35			

¹¹ Bernáth Aurél: Így éltünk Pannóniában. Szépirodalmi Könyvkiadó. 1956. 320. oldal
¹² Petrovics Elek: Rippl-Rónai. Budapest, 1942. 30. oldal
 Horváth János idézi in: Rippl-Rónai 150 éve született Rippl-Rónai József emlékkiállítás 2011. augusztus 13. - december 31. „Agora 2011” Együdt Árpád Kulturális Központ, Kaposvár.

AZ OTTHON KÉPEK SZEREPLŐI, AVAGY A MEGFESTETT CSALÁDFA

A FELESÉG:

Lazarine Baudrion Issy l'Éveque-ből érkezett Párizsba modellnek. Rippl-Rónai 1888-ban egy vásáron ismerte meg az asszonyt, aki vállalva a nélkülöző magyar festő sorsát, az élettársául szegődött. „Nagyon rosszul beszélt magyarul. Lazarine néni aranyos, ám érdekes elme volt. Kirobbanó, karakteres egyéniség, aki szeretett irányítani, és gyakran lobbant haragra, de dühe gyorsan tovaszállt. Kiválóan főzött. Nyolc-tíz kappant is nevelt, és mindig tett egy kis diót a kukoricadarájukba. Lazarine néni ebédre általában hagymalevest követelt; soha nem akart lemondani a francia nemzeti ételről. Szeretni való asszony volt, aki párját »mon cher«-nek, vagyis kedvesemnek emlegette franciául, és amikor Jóska bácsiról kérdeztük, azt válaszolta: nagyon udvarias, előzékeny, igazi úr volt. A hegyi tanárként emlegetett Martyn Róbert, Martyn Ferenc festőművész testvére Lazarine nénival élt. Emlékszem, sokszor kért arra, hívjam már nevelt fiát, Róbertet a terített asztalhoz, aki csak a sokadik felszólításra volt hajlandó kijönni a szobájából. Amikor megjelent, Lazarine asszonynak villámokat szórt a tekintete: »Miket csinálni maga velem, nem tudni jönni, már kétszer szólni, leves kihűlni, én lenni éhes!« – ripakodott rá, s mérgében már-már iparművészeti remeknek számító, szépséges légycaféjával hadonászott.»¹³

¹³ www.ujember/hetilap.hu/piacsek-bacsi-dedunokaja

¹⁴ Rippl-Rónai emlékkönyv. Paris Anella visszaemlékezései Rippl-Rónai Józsefről. Kaposvár, 2008.

A ROKONSÁG:

Rónai János, a Kossuth imádó Rippli bácsi, az ivánfai bognár, Rippl-Rónai apjának az unokatestvére. A festő gyakran örököltette meg a „bácsi” szőlőjében üldögélő, iddogáló rokonokat, barátokat.

Piacsek Ferenc, nyugalmazott főerdész, az otthon képek állandó szereplője. Rippl-Rónai sógor-nőjének, Piacsek Margitnak az apja. Piacsek bácsi világlátott, jó humorú, franciául jól beszélő emberként gyakran szolgáltatt társaságot Rippl-Rónai feleségének, Lazarine-nak. Magyarra is ő tanította az asszonyt. Szikár természetével, nagy, vörös orrával, jellegzetes, fehér szakállával, valamint méteres pipájával a festő ideális modellje volt.

AZ ÁLLATOK:

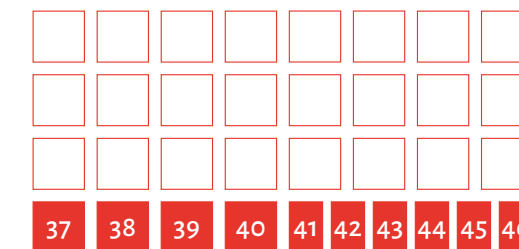
Flox, Filox, Olga és Happy, a kutyák.
Tatár, a szamár.
Frici, az öszvér.
Jankó, a páva.

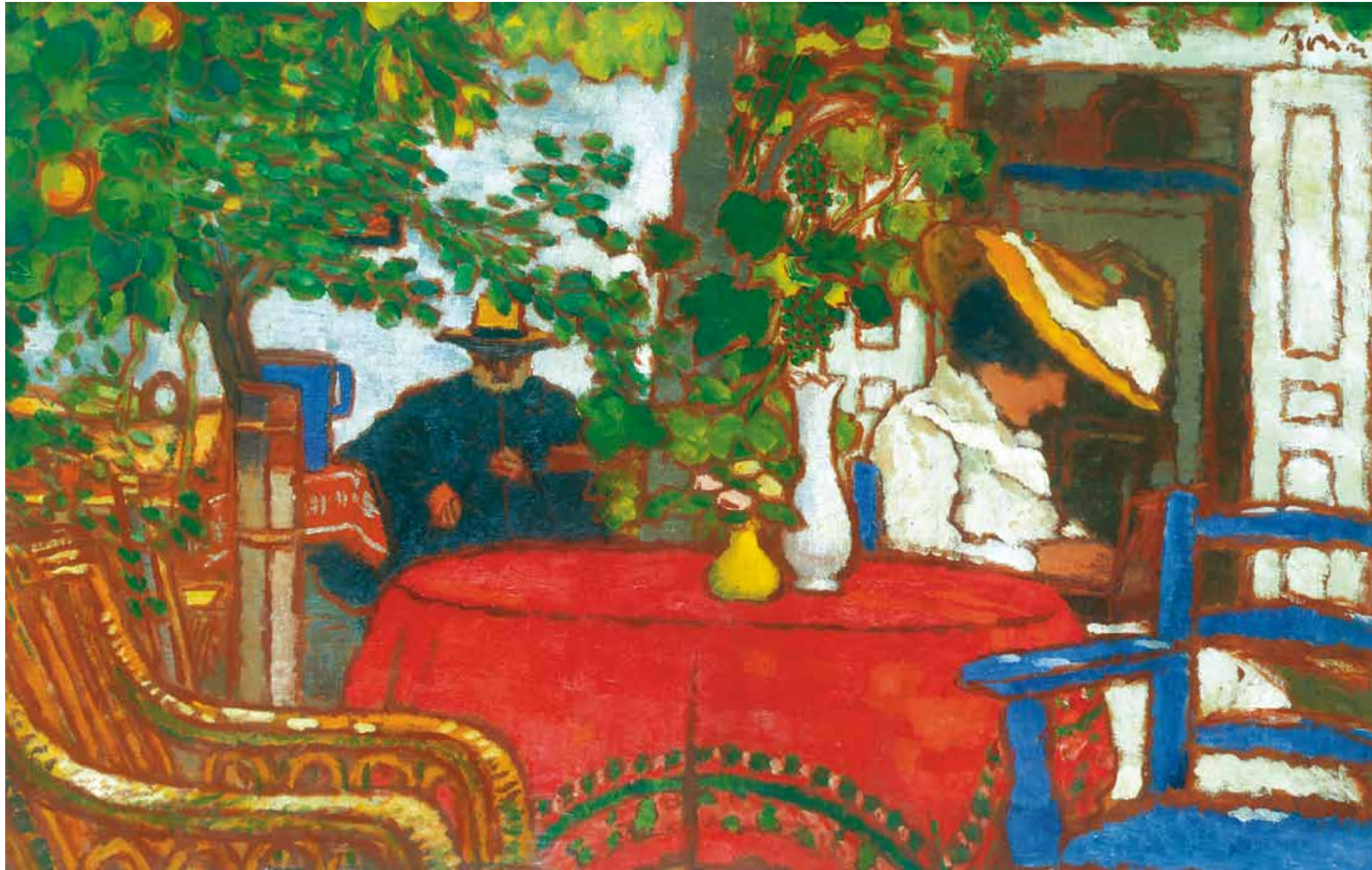
A család kedvelt állatairól Paris Anella visszaemlékezésében olvashatunk:¹⁴ A Móríz Zsigmond által „magyar ég alatt kis francia madárnak” nevezett Anella, Lazarine unokahúga, Rippl-Rónai nevelt lánya volt. 1910-ben került a családhoz, amikor Rippl-Rónaiék már a kaposvári Róma villában éltek. Rippl-Rónai kedvenc kutyája Flox volt, a hűséges és okos vadászkutya, akit 1910-ben Ivánfa hegy egyik szőlőtulajdonosának fia lőtte le állítólagos dézsmálásért. Édesanyja kutyáját, Filoxot viszont nem kedvelte, mert harapós, kiszámíthatatlan állat volt. Később, a Róma-villa lakója lett Happy, a bernáthegeyi keverék, és Olga, a kényeskedő és rendszeresen elszökő, fehér bundájú, orosz agár. Jankó, a pompás tollazattal rendelkező hím páva, a család „vendég bejelentője” is volt egyben. Hangosan kiabált, ha megérezte a vendégek közeledtét.

A KISVÁROS LAKÓI:

iparosok, kishivatalnokok, állomásfőnök, körorvos, ügyvéd, csendőrök, kanászok

37. Rippl-Rónai József: Rippl-Rónai János arcképe
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
38. Rippl-Rónai József: Rippl-Rónai Jánosné arcképe
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
39. Rippl-Rónai József: Papa, Mama, Rippl bácsi, 1903
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
40. Rippl-Rónai József: A beteg Kossuth imádó
magántulajdon
41. Rippl-Rónai József: Pávák
magántulajdon
42. Rippl-Rónai József: Flox és Filox, 1903
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
43. Rippl-Rónai József: Anella virágot tart
magántulajdon
44. Rippl-Rónai József: A kisöreg Anella
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
45. Rippl-Rónai József: Csendőrök
Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár
46. Rippl-Rónai József: A rézorrú vincellér
magántulajdon

PIACSEK BÁCSI A NIKLAY LÁNYOKKAL

KIK AZOK A NIKLAY LÁNYOK?

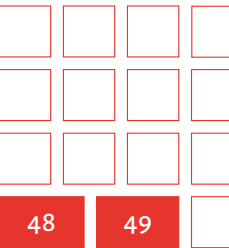
A képet tehát Rippl-Rónai 1908-ban festette, azon az utolsó nyáron, amelyet a Fő utcai házban töltött.¹⁵ „Itt, ebben a meleg puha otthonban érzem magam igazán jól. Az intim életből merítem témáimat, mert ezt az életmódot szeretem és respektálom. Megfestendő tárgyaim kifogyhatatlanok, mert minden érdekel, ami körülvesz [...]. Látja, itt ugrálnak körülöttem, járnak-kelnek körülöttem

valamennyien, a bácsi, a sógornőm, a feleségem, sohasem akarom, hogy üljenek.”¹⁶

A festmény a korszakban alkotott olajképek között különleges helyet foglal el, ugyanis a művész, a megszokottól eltérően, a szereplőket, Piacsek bácsit és a lányokat, valamint a háttérben ülő Lazarine-t nem enteriőrben ábrázolja, hanem a kertben. A kutatás jelenlegi állása sze-

rint a Niklay lányok kilétét homály fedi, holott nevük kétszer is felbukkan az életműben: jelen képünkön, valamint egy a New Yorki Brooklyn Múzeumban található képen, a *Lazarine a Niklay lányokkal* (*Feleségem beszélget a Niklay lányokkal*) című festményen.

47

- 47. Rippl-Rónai József: Csendes délután a Róma villa kertjében, 1907 magántulajdon
- 48. Rippl-Rónai József: Anella beszélget a Niklay lányokkal New York, Brooklyn Múzeum
- 49. Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi olvas a kertben, 1907 magántulajdon

¹⁵ 1908. szeptemberében már a Róma villában találjuk.
¹⁶ Lázár, id. mű: 203. oldal

50	51	52	53				

- 50. Az Ujság, 1911. március 12., 18. oldal
- 51. Egyetemi Lapok, 1909. március 15., 11. oldal
- 52. Pesti Hírlap, 1909. február 14., 10. oldal
- 53. Niklay Antal gyászjelentése, Uj-Somogy, 1924. január 1., 4. oldal

„Képei élnek. Egy darab életet megragadó módon állítanak eléink, mint a Baromfiudvar, a Sárga udvar, zöld pázsit, Lazarine a Niklay lányokkal című képeken látjuk.”

Az Újság, 1911. március 12., 18. oldal

„És hogy szereti ezt az ő rózsavirágos csöndes otthonát! A napsütötte forró délutánokat, amikor lustán pihen a csönd a bokrok levelei alatt és a fák hamvas kék levegőjű árnyékában elszunnyad a nagy filozófus Piacsek bácsi; a harmatos reggeleket, amikor kedvesen mosolyognak elő a sötét piros rózsák a zöld levelek közül a fehérbe öltözött kis Niklay lányokra.”

Egyetemi lapok, 1909. március 15., 11. oldal

„Köszönetnyilvánítás. Mindazon jóismerősöknek és különösen az Ipartestület mélyen tisztelt tagjainak, kik férjem, illetve édesapánk Niklay Antal temetési költségeihez hozzájárultak, és fájdalunkat enyhítették, ezúton mondunk köszönetet. Özv. Niklay Antalné és gyermekei”

Niklay Antal gyászjelentése. Új-Somogy, 1924. január 1., 4. oldal

V. FEJEZET

Ez utóbbi szerepelt a Nemzeti Szalon 1909-es tárlatán, valamint Rippl-Rónai 1911-es, a Művészházban rendezett kiállításán Nemes Marcell tulajdonaként.¹⁷ Mindkét festményt külön kiemeli és részletesen méltatja a korabeli kritika: Az Újság, a Vasárnapi Újság, a Pesti Hírlap, valamint az Egyetemi Lapok.¹⁸ A család neve ugyan nem található a Somogy vármegyei Almanachban¹⁹, de talán támpontot jelenthet Niklay Antal Ipartestületi tag gyászjelentése is, amelyre Új-Somogy 1924. januári lapszámában bukkantam.²⁰ A 1903-ban készült *Piacsek bácsi*

babákkal kép címében ugyan nem szerepel a Niklay név, mégis a szobában játszó két kislány nem lehet más, mint maga a két Niklay lány. A Niklay család tehát rendszeres vendég volt Rippl-Rónai Fő utcai házában. Jelenleg a mű három párdarabját ismerjük mindössze: a lappangó, *Piacsek olvas a fehér fal előtt*, a szintén lappangó, és a már említett *Lazarine a Niklay lányokkal*, valamint a *Csendes délután* című festményeket, melyek mindeddig téves datálással szerepeltek a szakirodalomban, sőt az utóbbi téves címmel is.²¹

Mind a négy képen ugyanazok a kerti bútorok láthatók. A más képekről is ismert kék és sárga váza, a színes kasmírkendő és hímzett terítő, valamint a kecskelábú asztal mellett a képeken megjelenik egy új elem: a robusztus kék fa karosszék, amelyet Rippl-Rónai Kunffy Lajostól kapott ajándékba. Rippl-Rónai nyaranta gyakran vendégeskedett Kunffyéknál Somogytúron, ahol szívesen üldögélt a falubeli bognár által készített rusztikus, és széles támlájú karosszékben. A figyelmes Kunffy elkészíttette a szék mását, és elküldte Kaposvárra Rippl-Rónainak.²² (*Horváth János művészettörténész szíves közlése*)

	54	55	56

54. Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi a Niklay lányokkal, 1908 nyara

55. Rippl-Rónai József: Anella beszélget a Niklay lányokkal lappang

56. Rippl-Rónai József: Piacsek bácsi babákkal, 1905 Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

17 lásd a 3. lábjegyzet, illetve Rippl-Rónai József retrospektív kiállítása a Művészházban, 1911. március, katalógus: 135.
 18 Egyetemi Lapok, 1909. március 15. 11. oldal; Az Újság, 1911. március 12. 18. oldal; Pesti Hírlap, 1909. február 14. 10. oldal
 19 Horváth János kutatása.
 20 Új-Somogy, 1924. január 1.
 21 A festmény *Csendes délután a Róma villa kertjében* címmel szerepelt, különböző datálásokkal: 1907, 1909, 1910 körül. A helyes dátum 1908, hiszen a helyszín még a Fő utcai kert, nem pedig a Róma-villa.
 22 Mindkettő megvan ma is: egyik Somogytúron, a másik a Róma-villa műtermében. Horváth János közlése.

A KUKORICÁS STÍLUS KEZDETE

Itt az ideje, hogy a szereplők és helyszín után megismerjük Rippl-Rónai alkotói módszerét. Hogyan és milyen technikával dolgozott?

Rippl-Rónai olyan ösztönösen alkotó, impulzív művész volt, aki ha rátalált egy motívumra, elkapott egy jelenetet, azonnal munkához látott. Soha nem rendezte el a szereplőket előre, soha nem állította be a megfesteni kívánt jelenetet.

A MÓDSZER:

- ! A vásznakat és papírlemezeket előre preparálta, hogy készen sorakozzanak, ha eljött a festés pillanata.
- ! Az adott témát sokszor megfigyelte, hogy a látottaknak a szintézisét tudja visszaadni. *„Én nem csinálók vázlatokat a természet előtt, hogy azok alapján kidolgozzam munkáimat, ellenkezőleg, csak annyit adok, amit a természetből egyszerre visszaadni képes vagyok.”*²³
- ! A munkát együltében végezte el, utólag nem javított, nem festette át a képet. *„Én az egyszerre-festés szépségében és erejében teljesen bízom. Fő törekvésem azért mindig az, hogy bármit, bármily méretben – már amint ez fizikailag lehetséges – egyszerre, mint piktor-nyelven mondani szokás: együlésre fessek meg. Az így készült kép festésmódja emlékeztet a virágra vagy gyümölcsre, amelyen még rajta van a hamva.”*²⁴
- ! Mindig a kép egészén dolgozott, párhuzamosan az egyes motívumokon, melyeket azonos hangsúllyal festett meg, azaz több, különálló, de egyenrangú kompozícióból építette fel képeit. *„Az egyszerre-festés fogalmába az egyenlő módon való festésmódot is belefoglalom. Ez: a készülő mű minden részének egyforma stádiumban való tartása, illetőleg befejezése. Erős hitem, hogy csak így lehet jó piktúrát csinálni, így lehet igazán komplett dolgokat festeni.”*²⁵

A TECHNIKA:

*„Mikor már megvan, oly egyszerűnek tetszik, mint a Kolumbusz tojása.”*²⁶
Az 1907-es esztendő fordulópontot jelentett Rippl-Rónai művészetében. Átalakult festésmódja és technikája. De hol és milyen hatások érthették Rippl-Rónait? Pályájának stílári újonságai mindig Párizshoz kötődtek, azonban korszakunkban már csak Magyarországról figyelhette a nemzetközi festészetben bekövetkezett változásokat.

Egyrészt nyilvánvalóan nem tudta kivonni magát a Magyarországon megjelenő „Vadak” hatása alól, másrészt a Nemzeti Szalon 1907-es kiállításán ismét találkozhatott Paul Gauguin stílusteremtő cloisonnizmusával, azaz az élénk szín mezők körbe kontúrozásával.²⁷

Rippl-Rónai a legkézenfekvőbb irányba lépett tovább.

Redukálta és leegyszerűsítette a festési technikáját:

- ! fekete krétavonalakkal gyorsan feldobta a kompozíciót, majd vastag barna festékekkel meghúzta a szükséges kontúrokat,
- ! kitöltötte az ily módon létrejött mezőket a szorosan egymás mellé helyezett, összefonódó festékfoltokkal, a majdani kukoricaszemek elődjeivel,
- ! a „színtüzesítés parancsának”²⁸ megfelelően dolgozott, azaz a színeket nem keverte, hanem egyenesen a tubusból tette a vászonra, vagy a lemezpapírra,
- ! feláldozta a tónust és a valót.

²⁶ Rippl-Rónai József emlékezései, <https://mek.oszk.hu/06900/06913/06913.htm>

²⁷ Modern Francia Nagymesterek, Nemzeti Szalon, 1907. december

²⁸ lásd 27. jegyzet

A *Piacsek bácsi a Niklay lányokkal* című képen Rippl-Rónai művészetének nemcsak stílári, hanem ennek folyamánként a technikai átalakulását is megfigyelhetjük. Mi több, tanúi lehetünk azoknak az első lépéseknek is, amelyeket az érett kukoricás stílus felé vezető úton tett meg. A széles, vastag ecsetvonásokkal felhordott, harsogó tubus színek, szervesen lüktető szövetet alkotnak, mindazonáltal a méretes festékfoltok önmagukban is érvényes festői elemek.

Nem vitathatjuk tehát Rippl-Rónai művészetének fauve-os gyökereit, legalábbis ami a tüzes harsány színek használatát illeti. Azonban szemben a Fauves-ok érzelmileg telített, heves festészetével, Rippl-Rónai képeiből hiányzik az indulat, az expresszivitás. Képei statikusak maradnak, a vad színek az elbeszélést, a „leírást” szolgálják.

Rippl-Rónai új stílusa teljesen egyedülálló, nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi festészet történetében is.

A *Piacsek bácsi a Niklay lányokkal* című kép az ún. otthon képek egyik legszebb alkotása, nem véletlen, hogy a korabeli sajtó ezt a festményt emeli ki, a Nemzeti Szalon 1909-es kiállításából.²⁹

VIRÁG JUDIT

²⁹ Egyetemi Lapok, 1909. március 15. 11. oldal; Az Újság, 1911. március 12. 18. oldal; Pesti Hírlap, 1909. február 14. 10. oldal

²³ Lázár, id. mű: 204. oldal

²⁴ Rippl-Rónai József emlékezései, <https://mek.oszk.hu/06900/06913/06913.htm>

²⁵ Rippl-Rónai József emlékezései, <https://mek.oszk.hu/06900/06913/06913.htm>

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF FESTMÉNYEI

VILÁGHÍRŰ MŰZEUMOK GYŰJTEMÉNYEIBEN

Rippl-Rónai József:
Jelenet gróf Somssichék kertjében,
1912-1913
Musée d'Orsay, Párizs

Rippl-Rónai József:
Menetelő francia katonák, 1914
Musée d'Orsay, Párizs

Rippl-Rónai József:
Enteriőr zöld karosszékkel, 1910
MUMOK - Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig, Bécs

Rippl-Rónai József:
Nő virággal, 1891
Musée d'Orsay, Párizs

Rippl-Rónai József:
Karcslú nő vázával, 1894
Art Institute Chicago, Chicago

Rippl-Rónai József:
Sárga zongoraszoba II., 1909
The Museum of Fine Arts, Houston

Rippl-Rónai József:
Nő három leánnyal, 1909 körül
Brooklyn Museum, New York

Rippl-Rónai József:
Böcklin felhők a bogáti kastély felett,
1905 körül
Yale University Art Gallery, Boston

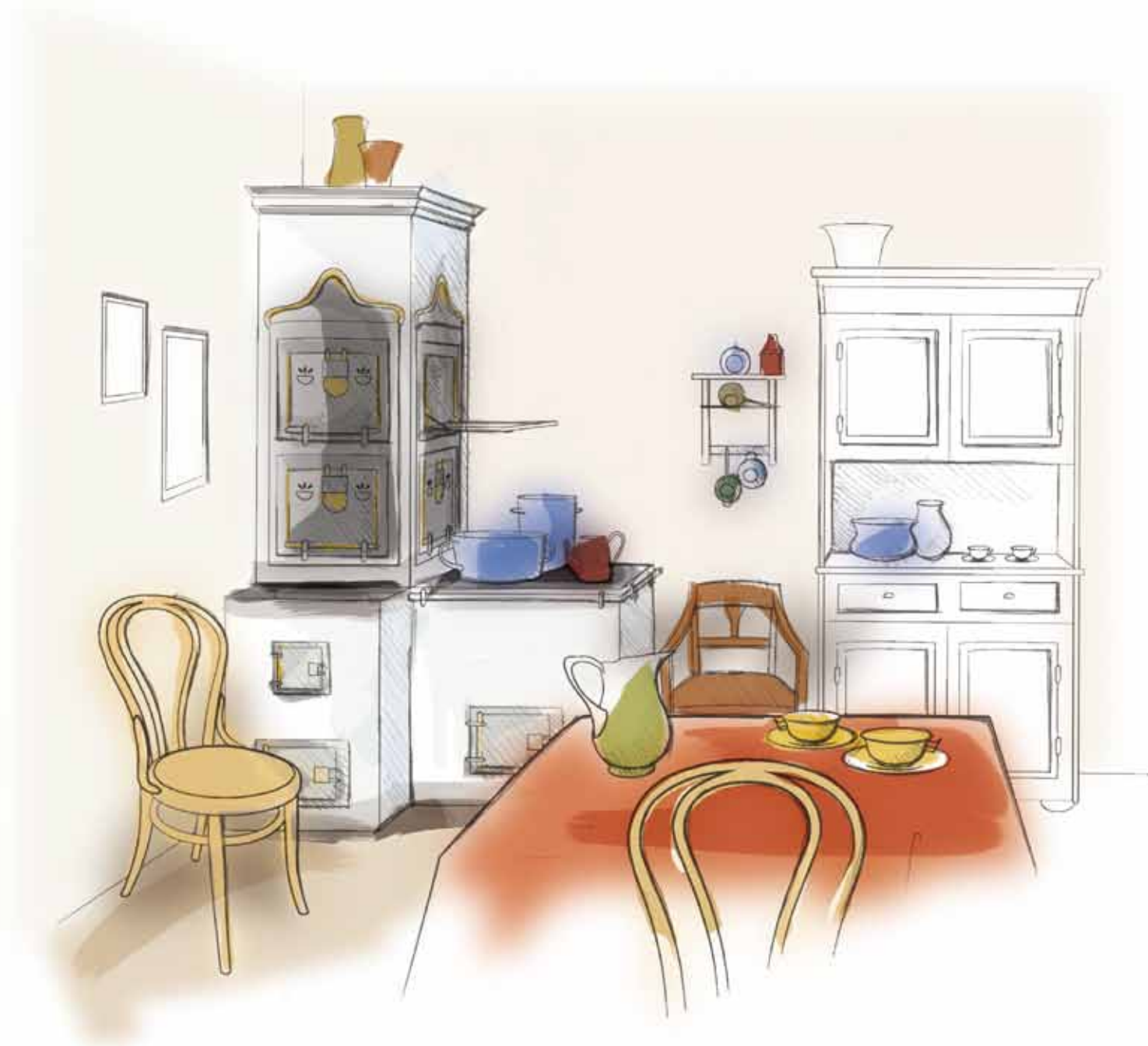

Rekonstrukciós rajzok: Schulteisz Hermina

Rekonstrukciós rajzok: Schulteisz Hermina

Rekonstrukciós rajzok: Schulteis Hermina

Írta: VIRÁG JUDIT

Kiadta a VIRÁG JUDIT GALÉRIA és AUKCIÓSHÁZ 2021

Foto: Mester Tibor | Katalógus terv: ©Kovács Ildi – Molnár Dénes, KOMOgroup | Nyomás és kötés: Pauker nyomda